

РОМАНСЬКІ, ГЕРМАНСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ

Авраменко Б.В.

*кандидат педагогічних наук, старший викладач,
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»*

ЛЕКСИКА СУЧАСНОЇ ТУРЕЦЬКОЇ МОВИ В ДІАХРОНІЧНОМУ АСПЕКТІ

Турецька мова виступає державною мовою Турецької республіки. Іноді турецьку мову також називають анатолійсько-турецькою через те, що у багатьох мовах тюркська і турецька звучать однаково. Так, відомий тюрколог Хамза Єрмиш зазначає, що «турецька мова одна із найдавніших мов у світі й відноситься до тієї ж мовної сім'ї, що і мова гунів» [1; 4].

Турецька мова належить до огузької підгрупи тюркських мов і характеризується певними ознаками, що притаманні для цієї мови. Наприклад, сингармонізм у фонетиці, аглюнативний тип словотвору та словозміни у морфології, стійкий порядок слів у синтаксичних конструкціях, а саме словосполученнях і реченнях.

Але, не дивлячись на певні спільні риси, турецька мова налічує ряд специфічних рис, що відрізняють її від інших тюркських мов. І здебільшого ці особливості виявляються у лексиці турецької мови.

Традиційно *діахронічний аспект* займається вивченням еволюції мовної системи мови як певної цілісності взаємопов'язаних і взаємозумовлених елементів, явищ та процесів, причинами і змінами цієї системи і тим, як вона зберігає свою стійкість [1; 5].

Власне термін «турецька мова» було введено для позначення сучасної державної мови республіки Туреччина у 1923 році, після розпаду Османської імперії існувала літературна мова – османська, основною рисою якої була наявність великої кількості лексичних запозичень із арабо-персидських мов. Таким чином, літературна

османська мова суттєво вплинула на сучасну лексику турецької мови, в якій залишилася велика кількість арабо-персидських запозичень.

У тюркології прийнято виділяти три етапи розвитку османської мови: *староосманський, середньоосманський та новоосманський* [2, с. 395].

Епоха староосманської мови – період становлення турецької держави і зародження турецької мови у результаті конвергенції мов огузо-сельджурських племен. У цей період у результаті злиття арабської, персидської та турецької мов починає формуватися високий літературний стиль.

Середньоосманський період – це час розквіту, а потім і занепаду Османської імперії та розвиток османської мови, а саме високого стилю. Цей стиль розповсюдився на усі сфери державної діяльності, літературу, науку та мистецтво. Його було сформовано на основі конгломерату арабських, персидських та турецьких лексичних компонентів.

Новоосманський період – час реформ, а саме османського реформізму – Танзимату і реформи молодотурецької революції. Реформісти епохи Танзимату шукали шляхи подолання розриву між літературними і розмовними нормами османської мови, наприклад, уникнення вживання арабської та персидської лексики при наявності турецьких еквівалентів.

Літературна османська мова суттєво вплинула на розмовну тюркську мову, до якої також потрапила велика кількість арабо-персидських запозичень. У ній також, як і у літературній мові, використовувалися різні арабські та персидські синтаксичні конструкції, не притаманні структурі тюркських мов.

У 1923 почався процес очищення турецької мови від архаїчних арабських та персидських слів та їхня заміна власне тюркськими словами, що дуже часто спеціально створювалися лінгвістами-тюркологами на основі матеріалів із давніх тюркських мов. З цією метою у 1932 році було створено державну Турецьку лінгвістичну спілку, головна мета якої була і залишається тюркизація та модернізація турецької мови. Процес очищення турецької мови відбувається і на сучасному етапі. Цей процес призвів до різкої зміни лексичного складу мови. У результаті цього процесу представники поколінь не можуть зрозуміти один одного; молоде покоління, яке

використовує сучасну турецьку мову, не можуть читати книжки, що написані у 1930–1940-ві роки.

Таким чином, турецька мова відноситься до алтайської гілки урало-алтайської мовної групи. Вона близька до таких мов, як татарська, киргизька, узбецька, туркменська та азербайджанська. Але, на відміну від мов країн Близького Сходу та країн Європи, які за останні п'ятсот років майже не змінилися, тюркські мови змінюються порівняно швидко. Тому, якщо проаналізувати зміни, що відбулися у турецькій мові, стає зрозуміло, що досі не досліджено, чим саме відрізняється сучасна турецька мова від османської та які зміни відбулися.

Список використаних джерел:

1. Аврутина А. С. Некоторые спорные вопросы в учении о диссимилиации в тюркских языках. *Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 13. Востоковедение. Африканистика*. 2013. № 2. С. 3–11.
2. Кононов А. Н. Турецкий язык. Языки мира: Тюркские языки / Отв. ред. Э. Р. Тенишев. Москва, 1997. С. 394–411.
3. Гузев В. Г. Староанатолийско-тюркский язык. Языки мира: Тюркские языки / Отв. ред. Э. Р. Тенишев. Москва, 1997. С. 116.
4. Баскаков Н. А. Тюркские языки. Москва, 2010. С. 137.